

— **3 Херсонщини.** Пожежі Останніми часами в Олександрійському повіті пожежі од підпау в поміщицьких економіях трапляються страшенно часто. У власителя землі Никори безляне спалили весь запас харчів і частину хліба. На великій цегляній завод того ж самого Никори прислано листа з погрозою. Великі пожежі були в поміщиках Стесельського й Навроцького та по маєтках багатих селян в окрузі Нової-Праги. (Русь).

3 Галичини.

— **Кацапські розбої.** Велике народне віче в Калуші відбулося 9 (15) септембрю цього року при чудовій осінній погоді під голим небом; на віче зішлося до 4.000 душ. На цьому віче здавали польське справоздання посла Трильовського, Романчук і Лагодинський. Про виборчу реформу до сейму говорив під Бачинський. Після віча відбулась под народом д-ля Твердохліба величава народня забава. „Кацапи“ спровадили собі з Львова 4 юнаків, а з поблизких сел твердих кацапів та й думали те віче розвисті. Але побачивши силу вкраїнців а надто сильно організовані Січі, сховали хвіст під себе та заховавшись так, немов їх зовсім і не було. Але оце вже чулка, що на угринівську та завійську Січі, що поверталися собі додому, зробили робітничу засідку кацапські худігани в селі Підмихайлі. Так само на кацапів та краснянську нацили кацапські худігани в селі Новці! Але і чоловіки вийшли не тільки оборонною рукою, але дали кацапам пізнати, що калузький повіт то не галицький, та що у наших козаків руки не від параді. Крім того лайдацька, нікчемна поведінка кацапів викликала навіть серед польського громадянства велике обурення. Так починають кацапи вводити в практику те, що в великому розмірі практикують їх брати в Росії. (Гром. Г.).

По вищих школах.

— **3 університету.** 17 вересня о 2 годні в 8 ауд. відбується за дозволом ректора збірка студентів—правників 4 курсу, а 20 вересня—правників 3 курсу за для вибору старости та обговорення курсових справ. — Сьогодні відбується збірка природників 3 семестру. — Проф. Петець 11 вересня почав читати „Вступ до історії російської літератури“, а лекції по палеографії почне з сідувочного поведінка. — Проф. Гиллярів 17 вересня розпочинає курс педагогіки, який читатиметься ввечері для студентів всіх факультетів, з метою викласти коротко все коштовне, що здобуто до цього часу в сфері виховання і вартісно знайомиши в оглядовому огляді з історією думки від стародавности до наших днів, з даними психології та гносеології і з принципами критично розробленого гармонійного світозрозуміння, як необхідної режі для свідомого відношення до важливіших питань життя, як з боку поверхового біологічного, так і з боку внутрішнього, релігійного, філософського, морального, соціального і естетичного. — В ніч з 10 на 11 вересня помер проф. природного факультету Вобрецький, що був останнім ректором київського університету по призначенню і придрав собі славу, як один з найреакційніших професорів. — Філософію в цім році крім проф. Гиллярова викладатиме проф. Ніжинського ліцею Духомір. — В київській духовній академії. Початок науки 10-го септембрю в київській духовній академії наука розпочалась на всіх курсах. Вступну

лекцію по російській історії прочитав проф. Завитневич. По коридорах уже встановлено розклади лекцій для всіх курсів на перше півріччя 1907—8 шкільного року. 3 вілних кафедр досі ще не заступлені; до догматичні та по психології, з чутка, ніби психологію цього року в академії читатиме проф. Сікорський.

3 життя „Просвіт“.

— Зважаючи на той успіх, який мала перша популярно-наукова лекція (про холеру), яку урядувала київська „Просвіта“, рада т-ва має на думці улаштувати ще дві таких же лекції на цю ж тему: 16 септембрю—на Демієвці і 23—на Подолі.

До виборів у третю Думу.

— **М. Сорочинці,** миргор. пов. (Полтавщина). 9 вересня відбулися вибори уповномочених від волости. Вибрано двох селян Рибалу і Ханка, обидва поступовці, міжпартійні. (Од вл. кор.). — **Нічлач** (на Подолі) 8-го відбулися волостні вибори. Обрано двох поміркованих. (Од власн. кор.).

За кордоном.

Партейтаг німецької соціал-демократії в Есені.

В осередку німецької великої індустрії, в країні вугільних шахт та сталевих заводів, в місті, де панує та володіє великий сталевий король Круп над десятками тисяч робітників,—там німецька соціал-демократія з'їхалась тепер на свій 18 партейтаг.

Багато довелось потрудитись есенським соціал-демократам, поки вони спромоглися бацити соціал-демократичний партейтаг в своїм піднім місті. Місцева адміністрація разом з муніципалітетом не давали для партейтагу будинків, які належать місту. Довелось наняти на краю міста ресторан, який досить мізерно виглядає і з боку розмірів, і з боку зовнішнього. В залі ледя вистачає місця для делегатів та для газетних кореспондентів. Гості згресовані, як оселіди в бочці, на тісненькій і маленькій галереї. Для мітінгів, що мають відбуватись протягом життя, збудовано якесь шатро, в якому може вміститись душ 5.000.

15 (2) септембрю, о 5 год. дня, партейтаг одкрився мітінгом в шатрі. Першим промовляв Вебелє. Нагадуючи трудність, яких довелося зазнати есенським товаришам на їхньому шляху, він зазначив, що надзвичайна концентрація капіталу в Есені, яка досягла найвищого ступня розвитку, а також форми її характеру, яких приборав великий капітал, у всіх пунктах відповідає принципам революційного марксизму, виголошеного Марксом та Енгельсом ще в „комуністичній маніфесті“. Наривкиці своєї промови Вебелє висловлює надію, що теперішній партейтаг справить потрібне враження на есенських робітників, і вони краще зрозуміють ідеї соціал-демократії та всю вагу політичної класової організації.

Цісля Бебеля промовляв Зінгер. В своїй промові він переважно спинається на потреби для робочого класу політичних та професійних організацій. Він спинається на значні робітничі преси та на обовязку робітників підтримувати та ширити її.

Заяв для партейтагу оздоблена червоною. По-за трибуною розвішено патрети Маркса та Енгельса, завішані вінками з лаврового листя. Між цими патретами стоїть статуя Лібкнехта в червонім сукні; напроти неї—статуя небіжчика Гната Ауера. Цю статую подарувала партія одна берлінська скульпторка. В залі сидять пруський пристав з своїм помішником, недалеко од президіума на трибуні.

О 7 годні на трибуні з'являється робітничий хор, який підсилює вітає делегатів та гостей. Цісля вітальної промови, кандидата на посла од Есена, приступлено до виборів президіума. Розуміється, що головою вибрано Зінгера; де вже така традиція, та й кращого голову, ніж Зінгер, не можна собі уявити.

Після невдовгих обачок прийато ось який порядок денний: 1) звітномлення партійного уряду (докладчик: Еберт, Неріш та Шульц); 2) звітномлення контрольного комісії (Каден); 3) звітномлення парламентської фракції (Зідекум); 4) звітномлення про міжнародний конгрес (Зінгер); 5) майське свято (Фішер); 6) останні парламентські вибори (Вебелє); 7) алкогольне питання (Вурм); 8) всілякі дрібні справи; 9) вибори партійного уряду.

Годні о 9 ввечері засідання закривається.

Засідання 16 (3) септембрю одкривається вітальними промовами австрійських соціал демократів Немца та Еленбогена. Після цього партейтаг переходить до порядку денного. На Мангеймський партейтагу—каже Вебелє—тов. Неріш висловлює надію, що цього року кількість членів партії досягне до півмільйона. Уряд може повідомити, що дійсність сигналу даліше надій т. Неріша; партія тепер має 530.466 членів. Між иншим, до цієї кількості не зараховано 3.300 членів Мекленбурга, де партія, згідно з тамтешніми законами про спілки, не має права існувати легально. Кількість організованих членів вносить 16.42 процентів всіх голосів, поділах за с.д. під час виборів. Торік цей відсоток становив тільки 12,72.

Буржуазна преса часто закидає соціал-демократичній партії, що кількість організованих робітників в порівнянні з кількістю голосів, які під час виборів подаються за с.д., дуже мала. Ми не можемо омовляти, що кількість наших членів могла б бути більша; але не треба забувати, що здебільшого наші члени пробувають під страхом бути викнутими з фабрик. Промовник при цьому наводить багато фактів.

Неріш читав звітномлення про становище преси та каси. Через вибори до репстату, які цього року несподівано одбулися, партійна каса цього року має дефіцит. Крім того, цього року одкрито партійну школу, на яку витрачено коло 67 тисяч марок.

В порівнянні з попереднім роком, нових передплатників с.д. преси прибуло

212 тисяч. До цього рахунку не входить „Die Neue Zeit“ та інші тижневики й місячники. Загалом, соціал-демократична преса має тепер 1.050.000 передплатників. Прибутки партійної преси від цього збільшилися на 1.000.129 марок в порівнянні з попереднім роком. Загалом, партія цього року мала од продажу часописів 5.692.000 марок. Найбільший прибуток партійна преса мала од оповісток—коло 3.466.000 марок, на 600 тисяч більше, ніж торік.

Шульц читав звітномлення про партійну школу. Партійна школа є нова інституція, вона існує менше року. Учебний план тимчасом складено такий: історія господарства та політична економія, історичний матеріалізм та соціалістичні теорії; історія політичних партій; робітничє право та соціальне законодавство; карне право та юридичне; громадське право; комунальна політика, професійні та політичні спілки; висловлювання думок в промовах та в цисках; газетна техніка. Вчителями в цій школі будуть найвідатніші партійні діячі.

В школі було 30 учнів, між ними одна жінка. Проханнів од робітників, які хотіли поступити в школу, прийшло багато, але, як відомо, зразу було постановлено не приймати до школи більш, як 30 учнів.

Ввечірні засідання розпочинається з генеральних дебатів з приводу звітномлення партійного уряду та з приводу пропозицій і резолюцій, надісланих на партейтаг з різних місць та країв. Цікаву промову виголосила Отлілія Бадер, яка користується великою популярністю в жіночій руху. Ораторка спинається на тім місці звітномлення, де говориться про кількість членів партії. Вона зауважає, що організованих жінок всього 5%, і це дуже сумно. Правда, німецькі та пруські закони про спілки дуже реакційні що до жінок, а кодекси роблять організацію жінок майже неможливою. Але треба також визнати, що партія ставиться дуже байдужо до жіночого руху. Ораторка переходить до питання про виховання молоді й каже, що в цьому напрямку партія майже нічого не зробила. На кожному соціал-демократові лежить обовязок—каже Бадер—проводити с.д. агітацію в себе вдома, виховувати свою жінку й своїх дітей в дусі с.д.-ів. Жіноча організація поставовила—каже ораторка свою промову—зробити анкети й таким чином довідатись, скільки жінок соціал-демократів організовано. Наслідки анкети буде оголошено на сідувочному партейтагу (викуки: „це терор!“). Більше нема ніякої спроможности вивести наших товаришів з їхньої байдужости,—відповідає Бадер.

Делегат Броне спинається на діяльність партії в польських провінціях. Партія суперечалась з Р. Р. С. з приводу організаційного питання, але на користь польського пролетаріату зроблено дуже мало. Польський пролетаріат потребує власної самостійної організації, яка повинна керувати політичною та економічною боротьбою в польських провінціях. Німецька партія та німецькі товариші не можуть вести боротьбу польського пролетаріату, бо вони мало знають його мову та його життя. Літе-

ратура, яка дається польському робітничові, не польська, а німецька в поганім польським перекладі. Промовник сподівається, що партія не забариться перемінити свої погляди що до польських провінцій.

Д-ка Ціц з Гамбурга підтримує свою товаришку Бадер і також закидає партію, що вона так байдужо ставиться до жіночого руху. Ціц—знаменита ораторка й одержує силу оплесків, на які сьогоднішній партейтаг взагалі не дуже то щедрий. (Далі буде).

Останні вісті.

(По телеграфу та з газет).

Вибори у Державну Думу.

Петербург. 10 септембрю. По петербурзькому, новолодовському, петергофському, царськосельському, шідельбурзькому та ямбурзькому повітах вибрано 23 уповномочених од робітників; з них 2 соціал-демократи, 8 називають себе безпартійними, 4 безпартійними лівими, 9 лівими.

Пенза. 10 септембрю. В мокшанському та чебарьському повітах вибрано 92 уповномочених од сходов, до якої вони партії належать, напевне невідомо; більшість в мокшанському повіті називають себе безпартійними, в чебарьському монархистами. Між обраними—колишній член Думи Тимошин, якого тиснуть до суду.

Нижній-Новгород. 10 септембрю. В сімєновському та лукоянському повітах вибрано 57 уповномочених од волостей; 33 називають себе правими, 15 безпартійними, 1 кон.-демократ, 8 лівих.

Владивосток. 10 септембрю. В хабаровському повіті вибрано 6 уповномочених од волостей, всі називають себе безпартійними.

Владимир. 10 септембрю. В переславському, судогодському, покровському та ковровському повітах вибрано 122 уповномочених од волостей; з них 6 кон.-демократів, 3 мирнообов'язані, 12 соціал-демократів, 40 називають себе правими, 2 прогресистами, 4 безпартійними, 51 монархистами, 1 лівим, 2 безпартійними лівими, партійність одного невідомо.

Пенза. 10 септембрю. В пензенському повіті вибрано 30 уповномочених од волостей, партійність їх невідомо.

Тверь. 10 септембрю. В калужинському та біжецькому повітах вибрано 84 уповномочених од волостей; з них 57 називають себе правими, 27 лівими. Між обраними—колишній член Думи Толмачевський.

Виндава. 10 септембрю. У виндавському повіті вибрано 22 уповномочених од волостей сходов; з них 5 кон.-демократів, 4 називають себе соціалістами, 8 поміркованими, 5 безпартійними.

Уфа. 10 септембрю. В уфимському повіті вибрано 64 уповномочених од волостей, вибори 12-х касовано; з інших 6 називають себе правими, 4 прогресистами, 41 безпартійними, 1 лівим.

Пенза. 10 септембрю. В чебарьському повіті передвиборчима з'їздами обрано 10 уповномочених, партійність їх невідомо; в мокшанському повіті передви-

теріалу, що поміг би ту загадку відгадати, так таки й не прибавиться вже. Та й не маю на думці відгадувати її в усіх деталях. Питання, хто і в якій мірі брав участь в літературному псевдонім „Марко Вовчок“, якого не поришавши, біограф Марковичів, а почасти і історик літератури, й ступити не може, це питання для критика такої ваги не має. У критика перед очима об'єктивний факт—твори данного письменника і суб'єктивне питання про особу автора він може од себе одсунути, обертаючись до його тільки тоді, коли особа автора як невідомою особу одбіє від його творів. Тоді тільки доводиться данні об'єктивних фактів, що виявляються в творах письменника, доповняти й висвятити даними об'єктивної біографії. Для мого завдання досить буде тієї загальної гіпотези, що Марко Вовчок—спільний псевдонім Опанаса і Марії Марковичів, найкраще, до речі сказавши, угрупованої в згаданій вже біографії Опанаса Марковича.

II.

Перші оповідання Марка Вовчка побачили світ в другій половині 50-х років, тобто до Кримської кампанії, що відіграла таку саму велику роль в історії Росії, як за наших часів війна з Японією. То був саме час, коли пролетіли перші ластівки визволення, коли прокинулись перші надії на інше життя, заморожені холодною, систематичною реакцією лютих николаєвських часів. Війна 1854—55 р.р. виявила таку „мерзость запустія“ державного ладу в Росії, що навіть невидючий розкрились очі. На гвопному ґрунті кріпацтва лядсько-квітково процвіла вселадна бюрократія та безоглядний централізм з усіма їх наслідками—безборонним надіяльством та самоволею, безмежним казнокрадством та хабарництвом, безпробитною темнотою, неутюгом, голодом та убожеством народних мас, рабськими інстинктами „командуючих“ класів і т. п. і т. п. І от коли версеськіє болячки під Свистополом луснула, то сморді од неї розвіялося по цілому темному царству і навіть у бюрократичних сферах показав,

що так далі жити не сила, що треба якісь інші форми державно-громадського життя знайти, бо інакше колос на глиняних ногах легко може завалитись й під руйнами своїми поховати й саму бюрократію, що раз-у-раз висувала свої наперед власні інтереси, замаваючи їх династичними. Скреса товога крига реакції, що нічому народу просто дихати не давала. Хоч не хоч, а треба було підняти ґрунт, на якому повисшали оті болячки, треба було старий державний лад так підлатати, щоб він міг іще животити, хоч і втративши середньовікові підвалини. В бюрократичних сферах зареверено про те, про що не то заікається—думати за попередніх часів було зажазано. Цареві Олександрові II самому вкладають в уста знамениту фразу: „Треба дати волю аверху, поки її не здобуто анизу“. Страх перед „волею занзу“ захитав до того часу непохитні мури кріпацтва; почалися практичні заходи коло визволення кріпаків з нової неволі сянцької. Справа провадилась, правда, старим бюрократичним шляхом і осередком праці були бюрократичні комітети, де й закинула боротьба між прихильниками та ворогами реформи. Громадянське владство не мало до неї безосереднього впливу, але поки там, на горі, ватались та сім разів одміривали, не зважаючись ніяк одрізати, повстав дужий визвольний рух серед тієї частини інтелектуального громадянства, що давво вже на кріпацтво дивилось свідомо й ненавиділо його з усієї душі, та тільки мало уста замазано, щоб ширити свою Галицтво слово, що вперше зіткнуло вільніє після божевільної цензури попереднього царя, ваяло на себе велику місію сповідаризувати визволення кріпаків із неволі на такій основі, на якій зручніше було б народові ставити будівлю нового життя. Сясування кріпацтва було тоді кардинальним питанням часу, питанням над питаннями; всі інтереси, думки і діла крапих людей в Росії сконцентрувались коло його і все сходило на те, що Карфаген кріпацтва, ота тверднн

старого ладу повинна й мусить упасти. Поступова частина громадянства не могла окласти руки аж доді, доки справдись Ганнаболава присяга, що нею запригнолись були проти кріпацтва ще крапці в Росії люди 40-х років. І от поки в бюрократичних комітетах змагалися за реформу, ватались, інтригували, вгадували, щоб і кози були цілі та й вовкам без поважи не дашитись,—тут, серед громадянства, народилися цілі лав, ідейні борці за новий лад. Одним із крапих здобуттів того руху в українському письменстві й були „Народні оповідання“ Марка Вовчка.

Українське громадянство і письменство того часу що до кардинального пункта життя мали вже правду, де-який досвід і свої славі традиції. Ще на початку 40-х років залував був голосний Шевченків протест проти кріпацтва і гнівне слово його про „людей несних“ пробивало мури і ростоплювало кригу в серцях на Україні. Так само якийсь десятирок років перед народженням визвольного руху викрито було в Києві адміністрацією славно Кирило-Мефодієвське братство, що найбільше уваги в проектах і планах своєї праці клало імено на боротьбу з тією огидною формою життя, коли за підвалину йому була неволя і кріпацтво. І хоч братство загинуло перше, ніж виявило себе реальною працею, хоч голос Шевченків замовк серед пісків безводної пустині, та „не пропала їх слава“, як співають у пісні: традиція боротьби з кріпацтвом не завмерла і зарпа виявилась, скоро обставини дали йому змогу; голос українського громадянства залував в усіх з голосом усієї поступової Росії. Твори Марка Вовчка з цього періоду й були тим голосом українського громадянства в найкучішій справі часу. І надто характерно, що вони вийшли з надра Кирило-Мефодієвського братства, бо хоч би як дивились ми на авторство в них Опанаса Марковича, але безперечно одно принаймні, що цей колишній братчик виховав великоросійську Марію Велицьку на ідеях братства і спричинив до того, що свій протест проти кріпацтва вона понесла між люди під стягом українства. Ідейна атмосфера

братства найкраще виявила себе в тому протесті проти кріпацтва, з яким виступило перед світом українство, і твори Марка Вовчка були може єдиним безпосереднім результатом широких планів, що обмірковувались у Києві р. 1846—47 на товариських зібраннях. Марко Вовчок був доброго батька дитина...

Кріпацтво дивилося останні дві свої, але в передсмертній агонії воно все ж таки змагалось проти реформи, сидкувалося обрізати її, дати як найменше, щоб собі-як найбільше зогатити. Тим то боротьба з ним не була зайвою і ця остання спотічка з колючим ворогом набірає надто великої ваги на потімні часи. Треба було борям, за праву мидійонів кріпацького ладу зібрати факти до акту обвинувачення проти бездушної системи гнобительства, і списавши самий акт, виявити його перед громадянством, на останній суд якого рапівше чи пізніше мала перейти справа. Твори красочного письменства, з побути і життя кріпаків і були тим актом обвинувачення проти душоубної системи; на підставі безперечних „людських документів“ вони освітлювали справу всіма сторонами, вияснюли становище кріпаків та потреби їхні, малювали в них насамперед людей з людськими думками, почуваннями й потребами; людей, у яких юридико одібрано всі права людські й яких повернуто на худобу, на бидло, що не своїм життям живе, а тим, яке йому загадають. Такі твори будили серед громадянства обурення й огиду до страшноі всенародної кривди та спочуття до її бідоласних жертв і витворювали той вохрорупі, який сміливо вже міг заявити про свої жалоби. Коли ми з цього погляду подивимось на тодішні твори Марка Вовчка, то ми одразу побачимо, яку вагу вони мали для народження визвольної ідеї серед українського громадянства, а разом опинимо й роль їх в історії нашого громадянського руху та знайдемо місце на сторінках українського письменства.

Кому тільки з сучасників доводилось говорити про „Народні оповідання“, всі в один голос запачують вагу їх, як художнього протеста проти кріпацтва,

проти нелюдського, мовляв, поневолення людей людьми.

Господь послав тебе нам, кроткого пророка і обличчя жостоких людей неситих.

писав в поезії „Марку Вовчку“ Шевченко, попереджаючи своїм епітетом „обличчя жостоких людей неситих“ присуд присяжної критики. А ця з одного боку присягла Марка Вовчка до знаменитого автора „Хатини дядька Тома“, вияснюючи той фруор, що викликали були „Народні оповідання“ (Драгоманов); з другою—добавала в них „великі сили, таїлися в народі“ і різніє способи їх проявленія подь впливєм крпїстного права“ або ставила ім у засуду не абияку те, що вони будили „созаніє великої ролі народнихъ массъ въ економічєловїчєскихъ общєствѣ“ (Добролюбов). Навіть з ворожого табору голося з свого погляду справедливи оцінили твори Марка Вовчка, назвавши їх „мерзостно-отвратительними картинками“ за сувєрїй присуд над нами „душєвладьїпамі“. Я не знаю, кому саме цей епітет належить, бо вчитав його з статі Добролюбова, а він автор не називав, але кочє вважаю потрібним його навести для характеристики творів Марка Вовчка, бо раз те, що огуда ворога иноді більшу ціну має, ніж хвала приятеля, а друге—епїтет цей дуже добре з негативного боку малює те вражіння, що зробили на сучасників „Народні оповідання“. Це argumentum a contrarío їхньої безперечно великої ваги, це добрий диплом, що видали авторіві самі вороги реформи,—усі оті Скарятині й інші крїстосники іла блаженної пам'яті „Вість“ аж до „днїшнє благополучно здравствуючихъ“. „Гражданинъ“, „Московскихъ Вѣдомостей“ та інших темних, вохких та смердючих ляхів, звідки раз-у-раз на все яне пускають „шнє по зміньому“. Усіх першого дебюта Вовчового був, вичити, повний і, по правді кажучи, заслужений. (Далі буде).

борчі з'їзди не відбулися.

Саратов, 10 сентября. На з'їздах овчарнослужителів по всіх повітах, крім волинського, обрано 100 уповномочених, з них 3 кон.-демократи, 85 називають себе правими, 3 безпартійними, 9 лівими.

Кельці, 10 сентября. В міховському та спонницькому повітах передвиборними з'їздами дрібних земельних власників обрано 10 уповномочених; з них 8 народовців, 2 називають себе безпартійними. Між обраними член другої Думи Білявський.

Перм, 10 сентября. В чердинському, осинському, камішовському, ірбитському, солікамському, оханському, пермському, катеринбурзькому та верхотурському повітах передвиборчі з'їзди не відбулися. В краснотуринському повіті обрано 1 октябриста та 2 правих.

Ревель, 10 сентября. В Ревелі, Везенберзі та Гасалі з'їзди дрібних земельних власників та священнослужителів не відбулися.

Сідлець, 10 сентября. В луковському, соколовському та сідлецькому повітах обрано другими з'їздами земельних власників 64 уповномочених; з них 28 народовців, 34 називають себе безпартійними, 1 соц.-демократ.

Пенза, 10 сентября. В нижнеловському повіті з'їзди земельних власників не відбулися. На з'їзді настоятелів обрано 12 уповномочених, партійність їх невідома.

Од робітників обрано 1 уповномоченого—лівого.

Саратов, 10 сентября. Священнослужителі волинського повіту вибрали 5 уповномочених—правих.

Владимир, 10 сентября. В ковровському, покровському, судогодському та переславському повітах обрано 58 уповномочених од робітників; з них 9 кон.-демократів, 1 соц.-революціонер, 15 соц.-демократів, 5 називають себе монархістами, 1 поміркованим, 1 прогресивним, 2 правими, 3 безпартійними, 5 лівими, партійність одного невідома.

Вятка, 10 сентября. По всіх повітах обрано 57 уповномочених од робітників; з них 1 кон.-демократ, 3 соц.-демократи, 16 соц.-революціонерів, 5 називають себе монархістами, 1 правим, 3 поміркованим, 1 прогресивним, 19 безпартійним; партійність 8 невідома.

Ревель, 10 сентября. Обрано 8 уповномочених од робітників; з них один октябрист, 2 члени естонської прогресивної партії, 1 лівий кон.-демократів, 4 безпартійних.

Нижній-Новгород, 10 сентября. В лукояновському повіті од робітників обрано одного уповномоченого—лівого.

Камінець, 10 сентября. В каміньцькому повіті од робітників ванської цукроварні обрано одного—лівого.

В летишевському, вінницькому та каміньцькому повітах обрано 64 уповномочених од волоських сходов; між ними 2 члени „союза русского народа“, партійність інших невідома.

Кишиньов, 10 сентября. В білєцькому та бендерському повітах обрано 34 уповномочених од волостей; з них 14 називають себе правими, 19 безпартійними, 1 лівий.

В білєцькому, оргієвському, хотинському, ізмайльському та кишиньовському повітах з'їздами настоятелів обрано 45 уповномочених; з них 44 називають себе правими, 1 лівий. Між обраними колишній член Думи Гума.

Новоросійськ, 10 сентября. В новоросійському і туапсинському повітах з'їзди дрібних земельних власників не відбулися; в сочінському повіті обрано 1, безпартійного.

Полтава, 10 сентября. В переяславському, прилуцькому, гадацькому та кременчугському повітах обрано 9 уповномочених од робітників; з них 1 соц.-демократ, 1 соц.-революціонер, 6 називають себе правими безпартійними, 1 безпартійний лівий.

Смертна кара.

Лодзь, 10 сентября. Вранці 10 сентября розстріляно 8 робітників, які брали участь в убивстві власника фабрики Зільберштейна.

Терор.

Полтава, 10 сентября. В Ромнах з підпалю згоріли склади воєнного відомства. Убиток—100,000 карб.

Лодзь, 10 сентября. На Замковій ул. злочинці почали стріляти в сімью, яка збиралася на обід. Убито старого єврея.

Вороніж, 10 сентября. Юрба убила палія в мастьку Кашернікова.

Гродно, 10 сентября. В Калилах згоріло 117 дворів, весь урожай, багато великого і дрібного товару та птиці.

Арешти.

Севастополь, 10 сентября. В Карабельній слободі, в будинку Поговича, знайдено 30 бомб, вибухові прилади та револьвери. Двох арештовано.

Варшава, 10 сентября. Затримано сільського учителя, який керував боевою організацією польської соціалістичної партії.

В Ломжі захоплено листування, яке свідчить про цілковиту ліквідацію польської партії „Пролетаріат“, всіх членів якої арештовано.

Грабіжі.

Пенза, 11 сент. В мокшанському повіті пограбовано на 2,782 карб. касу новоникольського кредитного товариства.

Полтава, 11 сентября. В селі Войтівцях пограбовано на 7,395 карб. будинок козака Петратяка.

Вільна, 11 сентября. Два грабіжники,

з них один в козирку телеграфного відомства, пограбували кондуктора трамвая; одного грабіжника затримано.

Винас віг.

Петербург, 11 сентября. Прийшли телеграми про те, що випав сніг в Сібірську, Митяні та Сиврані.

Холера.

Пенза, 10 сентября. До 10 сентября ослабло на холеру в паровчаському повіті трое на станції Рузавьєвка—двоє, в краснослободському повіті один.

Омськ, 10 сентября. За три дні ослабло на холеру 24, померло 17.

3 наукового, літературного та артистичного життя.

В справі збирання етнографічних матеріалів.

Етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, маючи на думці видати збірку українських загадок, звертається до всіх інтелегентних земляків з проханням зібрати народні українські загадки, які що-далі все більш зникають і заступаються шкільними продуктами шкільних читачок.

Комісія, прохачи записувати як найбільше загадок, робить такі вказівки тим, хто видгукнується на ці запитання. Всі матеріали треба записувати на окремих картках невеликого формату (на зразок звичайного поштового листка). На кожній картці обов'язково зазначити місцевість, ім'я, а по змозі—вік оповідача. Записи мусять бути зроблені з найбільшою докладністю з усіма відомими й прикметами з боку діалектології і стилістики. З цього боку особливо вимагається не переставляти слів, а додержувати того порядку, який дається оповідачем; нічого не доминати, й по змозі зазначити навіть самий тон оповідача, підкреслюючи ті слова, на які він вказує найбільш наголосом, притиском.

Випишуючи матеріали, треба найбільшу увагу звертати на дитячі загадки та загадки пастухів. Іхні пісні та забави з загадками. Варто також вгадати не тільки самі загадки, а й усіх замітки про обставини, серед яких вони загадуються; а також—відомості про самих оповідачів. Взагалі бажано було б, коли б ті, хто буде збирати ці матеріали, одповідали б на такі питання:

1) Що таке а загадка в розумінні народу, і яким поглядом люде на неї дивляться?

2) Хто переважно загадує загадки дітям, молоді жінки, чоловіки, пастухи, господарі; письменні чи неписьменні і т. и.

3) При яких нагодах переважно загадки загадуються (святя, вечериці, у школі)?

4) Чи немає яких загадок спеціального характеру, які були обов'язковими при тих чи інших обрядах (на весіллі, напр.)?

5) Як з технічного боку загадуються загадки, які примовки та прислів'я до них додаються, які глузування з одгадників?.

6) Як відгадуються загадки?

7) Чи є пісні з загадками; чи є які вгадки з'язані з розгадуванням?

8) Яким з'язаном загадки приходять, чи відомі автори їх; як ширяться шугні загадки?

Усі ці матеріали слід засылати по адресі Етнографічній Комісії, або: Dr Zepon Kuzela, Wien, Universitätsbibliothek.

Імператорська академія наук оповістила конкурсу на стипендію імени Міхельсона а запропонувала цілий ряд тем, між якими є одна, що стосується до української мови, хоч правда ця остання вважається Академією Наук за „русский язык“, бо тема сформулювала так: „Мадьярское влияние на лексическую сторону подкарпатских говоров русского языка“.

Театр і музика.

Український театр у Харбині.

За всі часи пробування у Харбині українських труп афіші друкувалися тільки російською мовою, не вважаючи на те, що як у Харбині, так і по інших містах Маньчжурії половина українців. Крім того, „малоросійські“ режисори, а більше всього д-їй Каганець, називає переробляють на свій вшталт, а справжню назву друкують в афіші маленькими літерами. Так наприклад: „Представлено буде: „Сгнемь і Мечем“, переводь сь романа Сенкевича (Бондарівна) Карпенка-Карого; „Мужикъ въ дворянствѣ“ (Мартин Боружа); „Ночь подъ Рождество“ (Назар Стодоля), а відомий жарт М. Л. Кропивницького, „Поплясь у дурні“, д-їй Каганець зве „Напенья чудаки записались въ дураки“ і т. д.

Всі трупи зібрані з артистів, що не знають української мови. Між деякими артистами єсть і щирі українці, але цього порядку не можуть перемотати, бо „не мають права“ суперечити режисорам. Але от 29 іюля появилася перша афіша українською мовою в Харбині. Аматорі виставляли під орудою д-їй Ярепенка та Носенка „Мартина Боружа“. По скінченню вистав хор співав кілька пісень українських між якими заповіт: „Як умру, то поховайте“. Співали дуже гарно. Г. Уага.

20 сентября на користь бідних студентів г. Глухова місцеві аматори впо-

рядкували виставу, грали пьесу Квітки: „Пан Штукаревич, або окаяні, якої не було“. Публіки було доволі.

П. Г.

ДОПИСИ.

Лубні. В ніч на 31 серпня поліція арештувала нелегальну друкарню: кілька пудів шрифту та копиральну машину з іншим друкарським причадалям. Друкарню цю тільки що привіз, невідомо відкіля, якийсь селянин на возі, уложив у кількох корзинах, у двір Касяна Н. (на Подолі). Але виник ще не встиг розпирати коня, як поліція раптово з'явилася у двір і заарештувала друкарню з виником і возом, і одправила в будецьгарню. Після цього зразу було зроблено стараний трус скрізь по двору і в помешканні Касяна та його зятя—чिनюника окружного суду—д. Голобородька (він живе в одному дворі), в якого в той саме час було чоловіка з 15 гостей а приводу роковин народження його дитини ча що. Не вважаючи, що в помешканні в його нічого протизаконного не знайдено, Голобородька і усіх гостей що там були поліція заарештувала як незаконне збирання і одправила до будецьгарні. На другий день після допиту, на якому виявилось, що про друкарню ніхто, крім віяника та Касянової дочки Марії, нічого не відать, жінку Голобородька і одну з гостей, вважаючи, що у їх малі діти, випустили на волю, а решту Голобородька, товариша його по осаді д. Скрибку, одного учня з гімназії, п. Коренецьку, Копу-Овдіенкову, підгучоватого дідуся років 70—сусіда, малограмотну дівчину селянку (куму Голобородька) та інших в числі 13 чоловіка, під надзвичайною охороною поліцаїв та стражників одправлено в тюрму. Власник друкарні Ідкович, одбившись заарештовану друкарню, заявив що се його шрифти, які ще торік було у його вночі пограбовано з друкарні.

4-го вересня з наказу судового слідчого випущено на волю з тюрми д. Скрибку та дівчину селянку заарештованих 30 серпня у Голобородька, а решта сидить, і поміж ними—дідуся, якого ніби то держать тільки через те, що він—вихрець і розуміє та балакає на єврейській мові.

До цього цікаво зауважити те читачам „Ради“, чому сей допис з Лубнів (цілком увесь) так дуже спливно. Співробітник нам пише, що він послане нам сей допис уже в третій раз. Вперше він послан 31 серпня, але побачивши, що його не відішено в часині і догадувшись, що він десь на почті загинув, послан його вдруге 5 вересня, але знову теж саме. Редакція не одержала ні одного разу, а внаслідок послано уже в третій раз і редакція почастило таки одержать. От що значить незаймаєсть листування!

С. Товмач. Звенгородського повіту. (На Київщині). В 1905 році в нашому селі було арештовано і вислано у Вологодщину 9 чоловік селян, як політичних в'язнів. Один із них Грицько Загородній утік був до дому, але його швидко знову заарештовано і повернено у Вологодщину, а потім з Вологодщини—в Херсонщину.

Під час арешту жінка його так перелякалась, що збожеволіла і її було одвезено до Києва у лікарню, де вона лежить і зараз, а 4 малечків дітей лишилися без батька і без матері без хліба і без топлтва. Сам Загородній дуже бідний чоловік, землі в нього немає й клативка, а селеня може й зібрати б хоч хліба, та боється союзника—селянського учителя Бендерського, який може, як кажуть селяне, написати доноса приставові, що ніби то селеня збирають за для забастовки. Діти ж тим часом дуже бідують і балагають помічі.

Глухів, (на Чернігівщині). Несподівана гостя-холера, стурбовала і наших громадян, і вони почали робити де-які заходи проти з'явлення її у нашому місті. Не що давно городська управа порозліпувала дівозви до людности Глухова, спостерегаючи її про появлення холери та запрохуючи чистити двори й сміття вивозити за город на призначене місце. 4 вересня глухівський справник п. Конашевич видав обовязкову постанову, у якій запрокує карою усім тим хав'яням, які до 20 вересня не повичищать дворів, смітників то що та не будуть держати своїх садіб чисто.

Село Макошин, сосницького повіту (на Чернігівщині). Цими днями на нашій станції трапився такий випадок: Двоє невідомих молодих хлопців посідали на товарний поїзд тоді, коли він рушив з міста. Це виглядів помішник нач. станції д. Кушнеревський, котрий і зупинив поїзд, заціловривши в тих людях щось не певне. Коли поїзд зупинився і кондуктори почали ловити тих людей, один з них, обороняючись, застрелив поїздного амащика. Після такого випадку жандар вкупі з москалями, що живуть у нашому селі для охорони залізничі, кинулися ловити убивців, що і вдалось зробити. Пійманих злочинців страшенно побили: біля, як залізничорозні служачі, так і москалі. При пійманих знайшли два браунінга і де кілька десятків патронів. З приводу цього випадку у с. Макошині заарештували одного ще зовсім молодого хлопця єврея І. Фількенштейна, обвинюачуючи його, що бупім би то він крикнув убивцам „втікайте, а то вас піймають“.

Редактор М. Павловський. Видавець Є. Чикаленко.

ОПОВІСТКИ.

Студент шукає лекцій, багато тіт праць. Жляянська № 118, кв. 3. А. Ночвин.

Пошукують учительку для підготовки молодши до екзамену на вчительку народньої школи. Викадова мова має бути виключно українською. Адреса листув.: ред. „Ради“ № 202.

Шукаю місця кондуктора, псеві-цара, дворника чи якого инш. Можу весті подворну книжку. Бувиш. Порт-Артурець А. Стадник. Адр. Київ, Верхня Солюменка, Новостройська вул., 10.

Мол. чол. з середн. науковим ценим. шукає посади за все хоть дворі. Підвальні проулк № 2, кв. 8.

Хочете на свободнім волді в товаристві забавитися, то прочитайте собі слідуєчі книжки: I. Опис 23 забав і 34 ігор бігових (31 стор.) 5 к. II. Опис 18 ігор м'ячем (29 стор.) 5 к. III. Копавія м'яч (36 стор., 32 образ.) 15 к. Association Football—Сюзьяк. Продає Тов. гімнастичне „СОКІЛ“, Львів, ул. Руська, 20.

Акорди

антологія української лірики від смерті Шевченна найбільш роскішним українське виданнє, на веленоім папері, оздоблене оригінальними ілюстраціями на українські мотиви. 316 сторін великого формату. Продається в Книгарні „Кієвська Старина“ (Безаконська, 8), можна мати також в конторі Літературно-Наукового Вістника (Київ, Прорізна, 20). ЦІНА 3 руб. 50 коп.

В українській книгарні

- Брати Грім. Казки. Переклад Гр. Шерстюка. Полт. 1907 т., ц. 3 коп.
Вороніцький А. Прикмети розумової талановитости школярів. Полт. р. 1907, ц. 5 коп.
Вороніцький І. Вірші. Черн. р. 1907, ц. 5 коп.
Винниченко В. Дрібні оповідання. К., р. 1907, ц. 50 коп.
Краса і сила та інші оповідання К., р. 1907, ц. 1 р. 50 коп.
Діагармонія. Драматичні картини на 4 дії. К., р. 1907, ціна 50 коп.
Грінченко Б. Про грім та блисківку, нове видан. К. 1907 р. ц. 4 коп.
Крепезький І. Корифей Російської критики і українське письменство. І. В. Г. Белінський. Львів, 1905 р. ц. 25 коп.
Левіцький М. Оповідання. К., р. 1907, ціна 50 коп.
За колишнього іст. повість з малюнками К., р. 1907, ціна 10 коп.
Черкасенко С. Граматка Полт. р. 1907, ціна 5 коп.
Дітам. Казки й вірші. Полт. р. 1907, ціна 10 коп.
Про небо (популярна астрономія) за Фламарионом. Полт. р. 1907, ціна 20 коп.
Еваріцький Д. За чужий гріх. Екстеринслав. р. 1907, ц. 1 р. 50 коп.
Яворська А. Купальна іскра. Опера о 2-х діях м. м. Б. Підгорецького, М., р. 1907, ц. 3 р. 50 к.
Пісні з нотами:
Віндовський Я. Наші звуки, хорівий збірник. вип. II, ц. 20 коп.
Теж випуск III, ц. 20 коп.
Вахнянин Н. Вязанка народних пісень. ц. 20 коп.
Лопатинський Я. Українські танці. I (коломийка) ц. 48 коп.
Січинський Д. Пісні на один голос, вип. 9 ц. 48 коп.
: : : : : вип. 11 У гаю, гаю, ц. 30 коп.
: : : : : вип. 12 Мені байдуже, ц. 30 коп.
: : : : : вип. 13 Бабине літо, ц. 40 коп.
Ярославенко Я. Співанки для шкіл народніх, ч. I, ц. 15 коп.
: : : : : ч. II, ц. 15 коп.
Пісні на мужеський хор ч. II. Вечір. Партит. 25 к.—Голоси по 8 коп.
Ярославенко Я. Пісні на мужеський хор, ч. III. Весілля „Многая літа!“ Партит. ц. 13 коп., голоси по 4 коп.
: : : : : ч. IV „Ми Галдамаки“. Партитура, ц. 15 к., голоси по 5 коп.
I-й народний марш ц. 40 коп.
„Шебугушко ти мальєчка“. Пісня на один голос з супроводі фортепяна, ц. 48 к.
„Ой шебугушко солової“. Сольова пісня ц. 25 коп.

ТЕЛЕГРАМА!
Всім передплатникам цієї газети надсилаємо зовсім даремно настольну книжку, повний ілюстрований префс-куррант для замовлень поштою, на роздрібного мужеськ. дамськ. і дитяч. вбрання, білизни і обуви, всяких модних мауфактурн. і шовкових виробів; ткавів для білизни, галатерейн, ретей і инш. Адреса: г. Лодзь, фабриканту Льву Рубашинну.

ГАЛОШІ
„ПРОВОДНИК“
патентованні
Найперші в світі, найміцніші, найкращі по виробу і гарні по фасону.
БЕЗУМОВНА ПОРУКА ЗА НЕБУВАЛУ МІЦНІСТЬ КОЖНОЇ ПАРИ.